

СУДОУСТРІЙ ТА СУДОВА ПРАКТИКА; ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

Кушнір І.П.,
*доктор юридичних наук, доцент,
заступник начальника кафедри адміністративної діяльності
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького*

Степанова Ю.П.,
*кандидат юридичних наук, старший дослідник,
заступник начальника науково-дослідного відділу
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького*

Степанов С.П.,
*кандидат педагогічних наук,
заступник начальника кафедри загальновійськових дисциплін
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького*

УДК 342.6 : 343.3 (477)
DOI 10.32782/2663-5666.2023.2.12

ЗАГАЛЬНИЙ ПРАВОВИЙ СТАТУС ДПСУ ЯК ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ – ОСНОВА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІДОМСТВА ЯК СУБ'ЄКТА ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Вступ. Перед Державною прикордонною службою України (далі – ДПСУ), яка функціонує в умовах протидії збройній агресії російській федерації, зміни характеру та загострення загроз прикордонній безпеці, стоять складні завдання протидіяти цим загрозам та забезпечувати ефективну реалізацію прикордонної політики. Складна політико-правова обстановка в Україні та зміна пріоритетів у безпековому світовому правопорядку спричиняють варіативність правого становища ДПСУ. Одним із напрямків реалізації правого статусу ДПСУ є реагування на протиправні діяння у прикордонному просторі. Протидія кримінальним правопорушенням є однією із найбільш важливих складових цієї діяльності. Характер кримінальних правопорушень, протидія яким здійснюється ДПСУ різний [1]. Мова йде про протидію кримінальним правопорушенням у сфері національної безпеки, правопорушенням на державному кордоні (найбільш поширені, – контрабанда, незаконне переправлення осіб через державний кордон), про недопущення вчинення їх з боку персоналу ДПСУ (здебільшого корупційних та військо-

вих) і про кримінально-правовий захист цього персоналу від протиправних посягань. Причому прояви делінквентності (злочинності), які мають транскордонний характер, віднесені до поточних та прогнозованих загроз національній безпеці та національним інтересам України. Це, зокрема міжнародний тероризм, наркоторгівля, торгівля людьми, нелегальна міграція, легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом; корупція, яка підвищує уразливість до загроз; правопорушення у сфері довілля (п. 10, 24, 28 Стратегії національної безпеки України), негативний вплив яких посилюється триваючими бойовими діями та утриманням російськими окупантами атомних електростанцій [2, с. 153] (Чорнобильська атомна електростанція перебувала під контролем російських окупаційних військ з 24 лютого по 31 березня 2022 року; Запорізька атомна електростанція була захоплена 4 березня 2022 року по теперішній час). Зростає кількість порушень міграційного законодавства, хоча, починаючи з 24 лютого 2022 року, з початком війни, загрози у цій сфері значно змінилися якісно, вони набули

стратегічного характеру з огляду на спроби ухилення від мобілізації та виїзд до країн Європейського союзу сімей з дітьми.

Різноманітність та мінливість зазначених загроз вимагає такого ж швидкого і змістовного реагування на них ДПСУ. Тому з огляду на складність структури кримінальної делінквентності (злочинності), якій протидіє ДПСУ, потребують уваги засоби (механізми) впливу на неї. Вони значною мірою залежать від можливостей ДПСУ з огляду на її правове положення, правовий статус та компетенції, зумовлені правовим статусом. Зважаючи на викладене, варто з'ясувати правовий статус ДПСУ та її місце в системі державних органів як суб'єкта протидії кримінальній делінквентності (злочинності).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Загальному аналізу правового статусу окремих правоохоронних органів присвячено праці Алфьорова С. М., Бандурки О. М., Майорова В. В., Сокурєнка В. В., та ін. Дослідження правового положення ДПСУ в цілому здійснювали такі вчені: Івашков Ю. Б., Кириленко В. А., Купрієнко Д. А., Мисик А. Б., Залож В. В., Мейко О. В., Мазур В. Ю. Особливості правового статусу ДПСУ в контексті протидії правопорушенням знайшли своє відображення в працях таких науковців: Гринька Р. В., Демчик Н. П., Короля М. О., Моти А. Ф. (адміністративно-правові аспекти), Філіппова С. О., Курилюка Ю. Б., Кушніра Я. О., Орловської Н. А. (кримінологічні аспекти), Гнетнева М. К., Корольова В. О., Припути А. М., Половнікова В. В., Халимона С. І. (оперативно-розшукові аспекти).

Проте, незважаючи на наявні наукові розробки та з огляду на необхідність врахування змін у функціонуванні правоохоронних органів, пов'язаних з реформуванням органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України, ця тематика недостатньо розкрита, що й обумовлює її актуальність.

Метою статті є дослідження особливостей загального правового статусу ДПСУ як правоохоронного органу спеціального призначення та визначення його впливу на формування спеціального правового статусу відомства як суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням.

Виклад основного матеріалу дослідження. У наукових публікаціях питанню правового статусу приділяється досить багато уваги з огляду на те, що він є підґрунтям, першоосновою функціонування суб'єкта у певній сфері, його взаємодії із зовнішнім середовищем, визначає

зміст його діяльності. Ми можемо говорити про правовий статус окремої людини та об'єднань (органів, установ та організацій), державного або недержавного органу, одноосібної або колегіальної інстанції тощо.

Суміжними категоріями поняття «правовий статус» є «правове положення», «правове становище», «правовий модус». Степанова Т. В. розглядає правове положення як найбільш широке поняття, наявне в особи в будь-який момент часу [3]. Ця категорія характеризує місце суб'єкта в системі суспільних відносин загалом, в розрізі усіх видів правовідносин, а правовий статус – при вступі у правовідносини певного виду (матеріальні або процесуальні правовідносини).

Якимчук Н. також вважає, що поняття «правове положення» відображає функціональну роль та вказує місце суб'єкта в системі суспільних відносин. Кожен суб'єкт права як конкретна особистість, юридична особа, публічно-правове утворення тощо володіє правовим положенням, таким, що утворюється шляхом поєднання окремих правових статусів (як загальних, так і спеціальних) [4]. Причому для кожного конкретного суб'єкта права набір правових статусів є специфічним, залежним від кола суспільних відносин, в якому він перебуває.

Існують і інші підходи до розуміння співвідношення правового статусу і правового положення, при яких ці поняття ототожнюють або вживають стосовно різних суб'єктів (Загудлін Р. А., 2008; Хамходера О., 2013). Однак наведене вище бачення є найбільш поширеним і дозволяє сформувати багатогранну модель участі ДПСУ у різних видах суспільних відносин як суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням.

Як правило, категорію «правовий статус» вживають з посиланням на галузь права, норми якої його регламентують. Наприклад, конституційно-правовий, цивільно-правовий статус тощо [4, с. 12]. Зокрема, Трофіменком О. В. було проведено дослідження адміністративно-правового статусу ДПСУ як суб'єкта сектору безпеки і оборони [5]. Однак досить часто виникає необхідність з'ясувати зміст діяльності суб'єкта у певній сфері, яка регламентується нормами різних галузей права. В такому разі у назві правового статусу вживається цей вид діяльності та/або сфера, у якій вона здійснюється. Так, І. П. Кушнір дослідила та визначила інформаційно-правовий статус ДПСУ [6, с. 89]. Такий же підхід застосовується при виокремленні пра-

вового статусу ДПСУ як суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням.

Категорія «правовий модус» є конкретизацією правового статусу, його елементів як таких, що реалізуються лише на певних стадіях відповідних процесів або в окремих сферах суспільних відносин [4, с. 16]. Видається, що «правовий статус» та «правовий модус» є відносно статичною (кореляційно до нормативних змін) і динамічною, юридичною та фактичною складовими правового положення відповідно.

На основі викладеного можемо стверджувати, що правове положення ДПСУ охоплює основні загальні правові статуси ДПСУ (як органу державної влади, органу виконавчої влади, суб'єкта реалізації прикордонної політики, органу правопорядку, правоохоронного органу спеціального призначення, складової сектору безпеки і оборони, суб'єкта інтегрованого управління кордонами) та спеціальні правові статуси ДПСУ, одним із яких є правовий статус ДПСУ як суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням [2]. Певний правовий модус ДПСУ як суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням можемо розглядати лише в контексті конкретних правовідносин, які вже виникли, та у яких одним із суб'єктів є військовослужбовець або працівник ДПСУ, орган чи підрозділ, який вступає у ці правовідносини або ж ДПСУ в цілому.

Під правовим статусом науковці розуміють, як правило, комплекс прав та юридичних обов'язків особи. Литвин І. І., досліджуючи сутність правового статусу, слушно пов'язує його зі становищем суб'єкта в соціальній системі саме у тій частині, яка регулюється правом [7]. Однак потреби дослідження правового статусу певного суб'єкта для визначення його місця в суспільстві та встановлення його взаємозв'язків з іншими державними органами потребують системного підходу до його розуміння. Саме таку позицію зустрічаємо у працях Оніщенко Н. М. [8], яка пропонує визначати правовий статус як передбачену законодавством системі взаємозалежних прав, законних інтересів та обов'язків суб'єкта права. Її доповнює бачення Стадник Р. І. щодо виокремлення у структурі правового статусу органів виконавчої влади України чотирьох блоків: цільового, структурно-організаційного, компетенційного та гарантійного [9]. Такі ж блоки виділяє Куліш А. М. у структурі адміністративно-правового статусу правоохоронних органів України, доповнюючи четвертий блок такими складовими як піднаг-

лядність і відповідальність правоохоронного органу [10, с. 8]. Хоча, на нашу думку, ці складові охоплює загальне поняття «гарантій».

Правовий статус як правова категорія має чітку стабільну структуру та встановлює характер і принципи взаємодії суб'єктів суспільних відносин між собою, а також шляхом визначення прав, обов'язків та гарантій їх реалізації визначає місце суб'єкта в системі правовідносин [11].

Отже, спеціальний правовий статус ДПСУ як суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням пропонуємо розуміти як *сформовану у праві модель, що об'єднує цільовий, структурно-організаційний, компетенційний та гарантійний блоки, елементи яких стосуються протидії ДПСУ кримінальним правопорушенням.*

У законодавстві, яке регулює діяльність ДПСУ, зафіксовано, що прикордонне відомство є правоохоронним органом спеціального призначення (ст. 6 Закону України «Про Державну прикордонну службу України», ч. 6 ст. 18 Закону України «Про національну безпеку України»). Це визначення є основоположним при формуванні структури та характеристики правового статусу ДПСУ як суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням.

Водночас правовий статус правоохоронних органів спеціального призначення в Україні є суперечливим насамперед внаслідок неналежного унормування правоохоронних органів [12, с. 187]. В науковій доктрині виокремлюють такі види правоохоронних органів: 1) органи охорони правопорядку; 2) контрольні (юрисдикційні) органи виконавчої влади; 3) органи охорони Конституції та державного контролю [13, с. 288–289].

Тацій В. Я. відносить ДПСУ до органів охорони правопорядку та акцентує увагу на тому, що для органів охорони правопорядку правоохоронна функція є основною. Вони здійснюють повноваження, спрямовані на захист прав і свобод людини та охорони правопорядку, у зв'язку з цим ці органи мають право легального застосування заходів примусу [13]. Як зазначає О. Філатов, відповідно до світової практики та усталеної в Європі термінології, до інституту «орган правопорядку» належать здебільшого поліцейські служби: цивільна поліція, мілітаризована поліція (жандармерія), військова поліція, інші органи, до компетенції яких віднесено слідство та оперативно-розшукова діяльність [14].

Тривалий час дослідження класифікацій та характеристик цих органів здійснювалось

на науковому рівні без нормативного підґрунтя. Назва їх вживалась у різних джерелах як «орган охорони правопорядку» «орган забезпечення правопорядку». Однак в Конституції України вживається поняття «органи правопорядку» в контексті назви групи суб'єктів, за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями яких здійснює нагляд прокуратура.

Підтвердження відповідності державній політиці наукової позиції щодо розуміння ДПСУ як органу правопорядку отримало в Комплексному стратегічному плані реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки [15] (далі – Стратегічний план), відповідно до якого до органів правопорядку віднесено органи прокуратури, МВС України, НП України, ДПСУ, ДБР, БЕБ України, СБУ, ДМС України.

Боняк В. О. відзначає, що органи охорони правопорядку мають специфічні особливості: 1) у своєму складі вони, як правило, мають озброєні підрозділи; 2) їхні співробітники мають право застосовувати легальний примус (вогнепальну зброю також); 3) на них законом покладено здійснення правоохоронної функції, що є основною і повсякденною (діяльність органу охорони правопорядку України спрямована на реалізацію державної політики у сфері охорони прав, свобод і інтересів людини, забезпечення законності і правопорядку у суспільстві [16, с. 44–45]).

Схожі особливості, або ж критерії, застосовуючи дещо вищий ступінь групування, визначає Гелетей В. В.:

формальний – орган текстуально або контекстуально визначається як правоохоронний у законодавчих актах;

фактичний – орган призначений для захисту людини, суспільства та держави від правопорушень, у чому проявляється захист ним правопорядку;

інструментальний – методи та засоби здійснення повноважень органом, визначені законом, включають примус та специфічні заходи (зокрема оперативно-розшукові заходи);

структурний – до складу органу входить озброєне/військове формування [12, с. 191].

Розглянемо, чи притаманні ДПСУ ці особливості.

Можемо стверджувати, що формальний підхід дотримано, оскільки ДПСУ визнано правоохоронним органом відповідно до ст. 6 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» та у ч. 6 ст. 18 Законі України «Про національну безпеку України».

Фактичний критерій. Діяльність ДПСУ щодо забезпечення правопорядку в прикордонній сфері опосередковано (через завдання) закріплено в законодавстві та обґрунтовується на доктринальному рівні [17].

Однак вважаємо, що зміст правопорядку, забезпечення якого здійснюється ДПСУ, є ширшим, аніж правопорядок у прикордонній сфері. До такого висновку приходимо з огляду на необхідність охорони відносин військової служби, суб'єктами яких є військовослужбовці ДПСУ. Відповідно, ДПСУ забезпечує також військовий правопорядок.

Інструментальному критерію ДПСУ відповідає на підставі наявності засобів і способів правоохоронної діяльності. Так, за законодавством на ДПСУ покладено виконання функції оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД). Однак не лише шляхом реалізації ОРД ДПСУ протидіє злочинності. Здійснення охорони державного кордону поза пунктами пропуску, прикордонного контролю в пунктах пропуску, забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму, ведення розвідувальної та інформаційно-аналітичної діяльності, участь у державній охороні – усі ці заходи є «інструментами» правоохоронної діяльності, що здійснюються з метою припинення правопорушень. Як і ОРД, вони не є самоціллю, а реалізуються для виконання завдань, правоохоронних за своєю сутністю.

Військовослужбовці та працівники ДПСУ уповноважені на застосування легального примусу. Озброєність підрозділів та умови застосування зброї визначені Законом України «Про Державну прикордонну службу України» та Статутами ЗСУ.

Водночас ДПСУ не відповідає моделі, за якої суто правоохоронний орган використовує для певних потреб спеціально створене структурно відокремлене озброєне/військове формування (одне або декілька). Кожен орган чи підрозділ ДПСУ комплектується переважно військовослужбовцями, які при виконанні службових завдань уповноважені на використання військової техніки та озброєння. Тому приходимо до висновку, що ДПСУ не відповідає четвертому – структурному критерію в тому вигляді, який сформований Гелетеем В. В. та Боняком В. О. Однак, на нашу думку, це не виключає ДПСУ з системи органів правопорядку, а свідчить про те, що необхідно переглянути виокремлені науковцями особливості органів правопорядку та виключити з їх переліку чет-

вертий «структурний» критерій. Формування органів правопорядку на сьогодні відбувається орієнтовно на органи європейських держав переважно поліцейського типу, що забезпечують правопорядок, та можуть мати або не мати військову складову.

Серед органів правопорядку, перерахованих у Стратегічному плані, лише СБУ має у своїй структурі військові формування (структурний критерій). Для ДПСУ ж притаманне укомплектування посад військовослужбовцями, що свідчить про кадрові особливості. В свою чергу прокуратура, ДБР та БЕБ не відповідають структурному чи кадровому критеріям.

Таким чином, загальний правовий статус ДПСУ як органу правопорядку підтверджується відповідністю формальному, фактичному та інструментальному критеріям, що характерні для цих органів.

Однак слід визнати, що поступовий перехід до фактичного формату діяльності військового формування відбувається з ДПСУ упродовж періоду повномасштабної війни. Юридично залишаючись правоохоронним органом спеціального призначення, ДПСУ в районах ведення бойових дій виконує оборонні функції військового формування. Цьому сприяло внесення змін до законодавства України [18]. В якості самостійної функції ДПСУ виокремлено участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом. Функцію координації діяльності утворених відповідно до законів України військових формувань та відповідних правоохоронних органів, пов'язаної із захистом державного кордону України, ДПСУ буде здійснювати лише у мирний час (ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Державну прикордонну службу України»).

Конкретизовано завдання органів ДПСУ (Морська охорона, органи охорони державного кордону) на час дії воєнного стану. Органами військового управління ЗСУ вони можуть залучатись до ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту на державному кордоні України, міжнародного збройного конфлікту, відсічі збройній агресії проти України (ст. 9, 10 Закону України «Про Державну прикордонну службу України»). До способів виконання службових обов'язків включено ведення бойових дій, а участь у заходах із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії проти України, протимісної діяльності, а також заходах з відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України віднесено до обов'язків ДПСУ

(п. 2, 3, 3-1 ч. 1 ст. 19). Розширено перелік об'єктів, на яких можуть виконувати прикордонники свої обов'язки щодо розшуку осіб, які ухиляються від виконання покарань включенням до них блокпостів та контрольних постів (п. 8 ч. 1 ст. 19), розширено види озброєння та військової техніки та можливості щодо використання засобів охорони державного кордону, необхідних для відсічі збройної агресії (ст. 28).

Така мілітаризація прикордонного відомства впливає і на діяльність ДПСУ як суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням, зумовлює зміщення зусиль із транскордонної делінквентності (злочинності) у сферу протидії тероризму, кримінальним правопорушенням проти основ національної безпеки України, військовим та воєнним кримінальним правопорушенням.

В умовах війни такий вектор діяльності видається вірним. Однак потрібно враховувати перспективи євроінтеграційного розвитку, необхідність взаємодії з правоохоронними органами держав ЄС у протидії злочинності, перспективи участі в операціях Frontex.

Тому вважаємо оптимальним збереження статусу ДПСУ як правоохоронного органу спеціального призначення, посади у якому комплектуються військовослужбовцями та працівниками, корегуючи у воєнний час формат його діяльності та напрямки розвитку залежно від наявних загроз прикордонній та воєнній безпеці України. А після завершення війни – посилюючи її правоохоронну складову.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

1. Підґрунтям дослідження правового статусу ДПСУ як суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням є теоретико-правове розуміння змістовного наповнення понять «правове положення», «правовий статус» та «правовий модус». Враховуючи їх співвідношення, можемо визначити, що правове положення ДПСУ охоплює основні загальні правові статуси ДПСУ та спеціальні правові статуси ДПСУ, одним із яких є правовий статус ДПСУ як суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням.

2. Шляхом аналізу формального, фактичного та інструментального критеріїв підтверджено загальний правовий статус ДПСУ як органу правопорядку та правоохоронного органу спеціального призначення.

3. Визначено, що основою для формування структури та характеристики правового статусу ДПСУ як суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням є структура загального право-

вого статусу ДПСУ як правоохоронного органу спеціального призначення, що охоплює чотири блоки: цільовий, структурно-організаційний, компетенційний та гарантійний.

4. Запропоновано визначити спеціальний правовий статус ДПСУ як суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням як сформовану у праві модель, що об'єднує цільовий, структурно-організаційний, компетенційний та гарантійний блоки, елементи яких стосуються протидії ДПСУ кримінальним правопорушенням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Степанова Ю. П. Види кримінальних правопорушень, протидія яким здійснюється Державною прикордонною службою України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 3. С. 249 – 255. URL : <http://surl.li/krabe> (дата звернення: 25.08.2023).
2. Степанова Ю. П. Правовий статус прикордонного відомства як суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням. *Державна політика щодо протидії торгівлі людьми і незаконній міграції: Україна та світ : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (9 червня 2023 року) / упор. Р. М. Андрусишин*. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 151–155.
3. Степанова Т. В. Про співвідношення поняття «правового статусу» та суміжних категорій. *Правова держава*. 2015. № 19. С. 35–40.
4. Якимчук Н. Поняття «правовий статус», «правове положення», «правовий модус» та «правовий режим»: теоретико-правовий аналіз. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 3. С. 11–18.
5. Трофіменко О. В. Адміністративно-правовий статус ДПСУ як суб'єкта сектору безпеки і оборони: поняття та структура. *Наукові записки*. Серія: право. 2019. Випуск 6. Спецвипуск. Том 2. С. 110–116.
6. Кушнір І. П. Нормативно-правове регулювання інформаційних відносин у діяльності Державної прикордонної служби України: теоретичні та організаційні аспекти : монографія / за заг. ред. д-ра юрид. наук Р. М. Ляшука, Хмельницький. Вид-во: ПП «Монускрипт», 2020. 528 с.
7. Литвин І. І. Сутність поняття правового статусу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2016. Вип. 38 (1). С. 18–21. URL : <http://surl.li/krabs> (дата звернення: 25.08.2023).
8. Оніщенко Н. М. *Правова система: проблеми теорії* : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2002. 352 с.
9. Стадник Р. І. Правовий статус органів виконавчої влади України як розпорядників публічної інформації: теоретико-правові та нормативно-правові засади. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : право. Випуск 46. Том 2. 2017. С. 33–38.
10. Куліш А. М. *Правоохоронна система України: адміністративно-правові засади організації та функціонування*. автореф. дис. канд. юрид. наук... 12.00.07. Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків. 2009. 29 с.
11. Панчишин А. В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 95–98.
12. Гелетей В. В. До питання про правоохоронні органи спеціального призначення (на прикладі Управління державної охорони України). *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2019. № 18. С. 187–195.
13. Тацій В. Я. Щодо визначення поняття та системи правоохоронних органів у Концепції внесення змін до Конституції України (концептуальні підходи). *Вісник Конституційної асамблеї*. 2013. № 1. С. 286–293. URL : <http://surl.li/krasa> (дата звернення: 25.08.2023).
14. Філатов О. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)». *Ліга-закон*. URL : <http://surl.li/kracg> (дата звернення: 25.08.2023).
15. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схвалений Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023 / Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL : <http://surl.li/krasa> (дата звернення: 25.08.2023).
16. Боняк В. О. Орган охорони правопорядку України: зміст поняття, його обсяг і різновиди. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2015. Вип. 2. С. 37–48. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvlduvs_2015_2_6 (дата звернення: 25.08.2023).
17. Курилюк Ю. Б. Адміністративно-правові та кримінологічні засади забезпечення правопорядку в прикордонній сфері України. дис. ... д. ю. н.: 12.00.07, 12.00.08. Київ–Запоріжжя. 2020. 472 с.
18. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту державного кордону України» від 24 лютого 2023 року № 2952-IX. URL : <http://surl.li/kract> (дата звернення: 25.08.2023).

Кушнір І.П., Степанова Ю.П., Степанов С.П. ЗАГАЛЬНИЙ ПРАВОВИЙ СТАТУС ДПСУ ЯК ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ – ОСНОВА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІДОМСТВА ЯК СУБ'ЄКТА ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

У статті на підставі аналізу нормативно-правових актів та наукових джерел визначено особливості загального правового статусу ДПСУ як правоохоронного органу спеціального призначення та його вплив на формування спеціального правового статусу прикордонного відомства як суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням.

Акцентовано увагу на функціонуванні ДПСУ в умовах протидії збройній агресії російській федерації, зміни характеру та загострення загроз прикордонній безпеці, необхідності вирішувати складні завдання

протидії цим загрозам. Визначено, що зумовлена цим мілітаризація прикордонного відомства впливає на діяльність ДПСУ як суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням, зумовлює зміщення зусиль із транскордонної делінквентності (злочинності) у сферу протидії тероризму, кримінальним правопорушенням проти основ національної безпеки України, військовим та воєнним кримінальним правопорушенням.

Встановлено, що засоби (механізми) впливу на кримінальну делінквентність (злочинність), якій протидіє ДПСУ, значною мірою залежать від можливостей ДПСУ з огляду на її правове положення, правовий статус та компетенції, зумовлені правовим статусом. Висловлено міркування, що «правовий статус» та «правовий модус» є відносно статичною і динамічною, юридичною та фактичною складовими правового положення відповідно. При цьому правове положення ДПСУ охоплює основні загальні правові статуси ДПСУ та спеціальні правові статуси ДПСУ, одним із яких є правовий статус ДПСУ як суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням.

Шляхом аналізу формального, фактичного та інструментального критеріїв підтверджено загальний правовий статус ДПСУ як органу правопорядку та правоохоронного органу спеціального призначення. Визначено, що підґрунтям для формування структури та характеристики правового статусу ДПСУ як суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням є структура загального правового статусу ДПСУ як правоохоронного органу спеціального призначення, що охоплює чотири блоки: цільовий, структурно-організаційний, компетенційний та гарантійний. Запропоновано визначення спеціального правового статусу ДПСУ як суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням.

Ключові слова: прикордонна безпека, протидія кримінальним правопорушенням, правовий статус, орган правопорядку, правоохоронний орган, Державна прикордонна служба України.

Kushnir I.P., Stepanova Yu.P., Stepanov S.P. GENERAL LEGAL STATUS OF THE STATE BORDER GUARD SERVICE OF UKRAINE AS A SPECIAL PURPOSE LAW ENFORCEMENT AUTHORITY – THE BASIS FOR THE FORMATION OF THE LEGAL STATUS OF THE DEPARTMENT AS A SUBJECT OF COMBATING CRIMINAL OFFENSES

The article, based on the analysis of legal acts and scientific sources, defines the features of the general legal status of the State Border Guard Service of Ukraine (SBGS) as a special law enforcement body and its influence on the formation of the special legal status of the SBGS as a subject of combating criminal offenses.

Attention is focused on the functioning of the SBGS in the conditions of countering the armed aggression of the Russian Federation, changing the nature and aggravation of threats to border security, the need to solve complex tasks of countering these threats.

It was determined, that militarization affects the activities of the SBGS as a subject of combating criminal offenses, leads to the shift of efforts from cross-border crime to the field of combating terrorism, criminal offenses against the foundations of national security of Ukraine, military and war criminal offenses.

It has been established that the means of influence on crime, which the SBGS opposes, largely depend on the capabilities of the department in view of its legal position, legal status and competences determined by the legal status. It is argued that "legal status" and "legal modus" are relatively static and dynamic, legal and factual components of a legal provision, respectively. At the same time, the legal status of the SBGS covers the main general legal statuses and special legal statuses, one of which is the legal status of the SBGS as a subject of combating criminal offenses.

Through the analysis of formal, factual and instrumental criteria, the general legal status of the SBGS as a special law enforcement agency was confirmed. It was determined that the basis for the formation of the structure and characteristics of the legal status of the Service as a subject of countering criminal offenses is the structure of the general legal status of the SBGS as a special purpose law enforcement body, which covers four blocks: target, structural-organizational, competence and guarantee. It is proposed to define the special legal status of the SBGS as a subject of combating criminal offenses.

Key words: border security, combating criminal offenses, legal status, law enforcement agency, State Border Guard Service of Ukraine.